

Pārskats par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu Latvijā 2020.gadā

Informāciju apkopojā un publicēja Iekšlietu ministrija

Īss kopsavilkums par pārskata periodu:

- Latvija ir gan **cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsts, mērķa valsts, tranzīta valsts un valsts, kurā notiek cilvēku tirdzniecība valsts iekšienē**, nešķērsojot valsts robežas.
- **cilvēku tirdzniecības riskiem ir pakļautas sabiedrības grupas, kuras ir visneaizsargātākās**. Tādi faktori kā sarežģīts finansiālais stāvoklis, pastāvīga apmaksāta darba trūkums, ierobežotas prasmes un zināšanas (nav svešvalodu zināšanu, nav darba tirgus pieprasījumam atbilstošas darba prasmes utt.) rada personām riskus tikt iesaistītiem cilvēku tirdzniecībā un pakļautiem ekspluatācijai.
- 50 personas identificētas kā iespējamie cilvēku tirdzniecības upuri, no tiem **48 personas tika formāli identificētas kā cilvēku tirdzniecības upuri**: 34 vīrieši, 12 sievietes, 2 nepilngadīgas personas, attiecīgi 18 Tadžikistānas valstspiederīgie, 17 – Latvijas, 7 – Indijas un 6 – Uzbekistānas.
- cilvēku tirdzniecības upuru vervēšanas mehānismi saglabājas nemainīgi, līdzīgi kā citus gadus – pamatā vervētāji ir paziņas, kam seko darbiekārtosšanas pakalpojumu sniedzēji, ģimenes locekļi, kā arī vervēšana notiek, izmantojot internetu.
- **37 personas cietušas no darbaspēka ekspluatācijas** tādās nozarēs kā būvniecība, pārtikas rūpniecība, lauksaimniecība, uzkopšana, **10 personas – no seksuālās ekspluatācijas** (t.sk pornogrāfija), **1 persona – piespiedu fiktīvām laulībām**.
- **par cietušiem kriminālprocesos tika atzītas 15 personas**, kuras tika identificētas kā cilvēku tirdzniecības upuri 2019.gadā un 2020.gadā.
- Juridiskās palīdzības administrācija **valsts kompensāciju cietušajiem izmaksāja divām (2) personām** 1 935,00 *euro* apmērā katram.
- **uzsākti 7 kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecību**: 6 par darbaspēka ekspluatāciju un 1 – par seksuālo ekspluatāciju.
- **par aizdomās turētiem atzītas 6 personas**: pieci (5) Latvijas Republikas pilsoņi un viens (1) Uzbekistānas pilsonis.
- **uzlikts arests** nekustamajam īpašumam, transportlīdzekļiem, naudas līdzekļiem un bankas kontiem **par kopējo summu 1 714 243,00 euro**.
- pēc Krimināllikuma 154.panta iztiesāšanai nosūtītas divas (2) krimināllietas pret divām (2) personām (2 pilngadīgiem vīriešiem).
- pirmās instances tiesās izskatītas 3 krimināllietas par cilvēku tirdzniecību, apelācijas instances – 1 krimināllieta par cilvēku tirdzniecību.
- par cilvēku tirdzniecību **notiesāta viena persona ar nosacītu brīvības atņemšanas sodu uz 2,5 gadiem** un probācijas uzraudzību uz 2 gadiem.
- plānotais **finansējums valsts finansēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pakalpojumu kriminālprocesā cilvēku tirdzniecības upuriem nodrošināšanai** bija 135 110 *euro*, faktiski izlietotais finansējums – **200 805 euro**.
- cilvēku tirdzniecības novēršanas politika valstī tiek īstenota kompetento institūciju budžeta ietvaros, papildus finansējums cilvēku tirdzniecības novēršanas aktivitātēm netika piešķirts, publiskā sektora iestādes iespēju robežās piesaista finansējumu cilvēku tirdzniecības novēršanas iniciatīvu īstenošanai, realizējot gan nacionālos projektus, gan starpvalstu projektus.
- **izglītojošās aktivitātēs** par cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jautājumiem **piedalījās 1137 valsts un pašvaldību iestāžu darbinieki**.
- valsts finansētos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem un atbalsta pakalpojumus kriminālprocesā turpināja un arī 2021.gadā turpina nodrošināt **[biedrība “Centrs MARTA”](#) un [biedrība “Patvērums “Drošā māja”](#)**.
- **palīdzības tālruni**: biedrības “Patvērums “Drošā māja”” diennakts “24/7 Uzticības tālrunis cilvēku tirdzniecības mazināšanai (+371) 28612120”; biedrības “Centrs MARTA” kontakttālrunis (+371) 67378539 darba dienās darba laikā; Valsts bērnu tiesību aizsardzības

inspekcija turpina nodrošināt Bērnu un pusaudžu Uzticības tālrunis 116111; Ārlietu ministrijas konsulārās palīdzības ārkārtas situāciju tālrunis +371 26337711; tālrunis 116006 “Palīdzības dienests nozieguma upuriem”.

Cilvēku tirdzniecības tendences un situācija Latvijā

Attiecībā uz cilvēku tirdzniecību Latvija ir gan cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsts, mērķa valsts, tranzīta valsts un valsts, kurā notiek cilvēku tirdzniecība valsts iekšienē, nešķērsojot valsts robežas.

Pārskata periodā konstatēts, ka:

- Latvijas Republikas pilsoņu (pilngadīgu personu) vervēšana darbaspēka ekspluatācijai valsts teritorijā, izmantojot personu sociālo atstumtību un ievainojamību garīgās attīstības traucējumu un atkarību izraisītu vielu lietošanas dēļ.
- koordinēta sieviešu ieceļošana Latvijas Republikā no trešām valstīm, lai nodarbotos ar prostitūciju, izmantojot Polijā izsniegta darba vīzas, kā arī bezvīzu režīma iespējas tūristiem, šķērsojot Eiropas Savienības dalībvalstu sauszemes robežas
- ārvalstu vīriešu darbaspēka ekspluatācija ražošanā. Personu izcelsmes valstīs (Ukraina, Uzbekistāna, Tadžikistāna, Kirgizstāna) personas tiek maldinātas par darba samaksu un darba apstākļiem Latvijas Republikā.
- pilngadīgi Latvijas Republikas pilsoņi tiek iesaistīti seksuāla rakstura video satura radīšanā, izmantojot interneta videoportālus pieaugušajiem. Personas tiek maldinātas par iespējamo sadarbību un viņiem paredzētā samaksa tiek piesavināta.
- darba devēji izmanto pārrobežu aspektu, lai nodarbinātu personas bez darba līgumiem un nodokļu maksāšanas kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm, piemēram, īstenojot viltus nosūtīšanu (darbiniekus it kā nosūta no valsts, kurā faktiski par viņiem nemaksā nodokļus vai darbiniekus nosūta no citas valsts, kur par viņiem it kā iesniegtas ziņas kompetentajām iestādēm, bet deklarēts, ka viņi atrodas bezalgas atvaļinājumā).
- ieviešot COVID-19 ierobežojumus, tajā skaitā ceļošanas aizliegumus (ar atsevišķiem izņēmumiem un regulējumu) bija novērojams, ka ārvalstu darbinieku skaits nepieauga, taču tika saņemtas sūdzības no jau atbraukušajiem darbiniekiem ārvalstniekiem, ka viņu darbs Latvijā ir beidzies, ka darba devējs nav ar viņiem norēķinājies un viņiem nav iespēju atgriezties izcelsmes valstī.
- Latvija turpina būt par cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsti, jo aizvien valstī pastāv liela sociālā atstumtība un ekonomiskā migrācija. Ir novērots, ka daudzi iedzīvotāji dodas meklēt labāku dzīvi uz turīgākām Eiropas Savienības valstīm.
- citās valstīs savervēti cilvēku tirdzniecības upuri tiek transportēti uz mērķa valstīm, Latviju izmantojot kā tranzīta valsti transportēšanas maršrutā, turklāt cilvēku tirdzniecības upuri var tikt nelikumīgi pārvietoti pāri valsts robežai, piemēram, migranti, cilvēku tirdzniecības upuri un potenciālie cilvēku tirdzniecības upuri, kas ir Vjetnamas valstspiederīgie, tiek pārvietoti no Vjetnamas uz Krievijas Federāciju, no kurienes tālāk ved personu pārvietošanas maršruti caur Austrum-Eiropas valstīm ar sauszemes transportlīdzekļiem, tostarp caur Latviju, Latvijā migranti iekļūst pārsvarā ar kājām pa mežiem un šķērso Latvijas “zaļo robežu”, tālāk viņu ceļš ved uz Franciju, Nīderlandi, Vāciju un uz galveno mērķa valsti – uz Lielbritāniju.

Par tendencēm attiecībā uz darbaspēka ekspluatāciju un cilvēku tirdzniecību var lasīt pēc Iekšlietu ministrijas pasūtījuma biedrības “Patvērums “Drošā māja”” valdes locekles un juristes Gītas Miruškinas 2020.gadā veiktajā [izpētes darbā “Kā cilvēki tiek vervēti darbam Latvijā: saistība starp darbā pieņemšanas praksēm un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā”](#) Baltijas jūras valstu padomes Projektu atbalsta fonda līdzfinansētā projekta CAPE “Kompetenču veidošana, palīdzības sniegšana un kriminālvajāšana darba ekspluatācijas gadījumos Baltijas jūras reģionā” ietvaros. Izpētes darba mērķis ir atklāt saistību starp darbā pieņemšanas praksēm un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā Latvijā. Izvērtējot jomu regulējošos normatīvos aktus, tika secināts, ka cilvēku tirdzniecība darbaspēka ekspluatācijas nolūkā normatīvajos aktos netiek

minēta un tas ir salīdzinoši jauns termins. Kopumā pētījuma mērķa grupas pārstāvji atklāj, ka pastāv kopsakarība starp to, kādas darbā pieņemšanas prakses ir darba ņēmēju migrantu izcelsmes valstīs (un to atšķirības ar darbā iekārtošanās praksēm Latvijā un pārējā Eiropā) un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā. Darbā iekārtošanās praksi darba ņēmēju migrantu izcelsmes valstīs (Tadžikistāna, Uzbekistāna, Indija) raksturo neformāls un nesistemātisks process, darba meklēšana tikai caur pazīstamiem kontaktiem, mutiska vienošanās par darbu (un visiem ar to saistītiem apstākļiem), paļaušanās un uzticēšanās tautiešiem un viņu sniegtajai informācijai (informācija netiek pārbaudīta).

Sabiedrības riska grupas, kas pakļautas augstākam riskam tikt savervētiem, iesaistītiem cilvēku tirdzniecībā un pakļautiem ekspluatācijai:

Attiecībā uz Latvijas pilsoņiem jaunas sabiedrības riska grupas, kas vairāk tiktu pakļautas cilvēku tirdzniecības riskiem, pārskata periodā netika konstatētas. Joprojām uzskatām, ka cilvēku tirdzniecības riskiem ir pakļautas sabiedrības grupas, kuras ir visneaizsargātākās: bezdarbnieki, darba meklētāji, jaunieši, sievietes, pirmspensijas vecuma cilvēki un nepilngadīgas personas. Tādi faktori kā sarežģīts finansiālais stāvoklis (persona ilgstoši nevar atrast pastāvīgu darbu, maznodrošinātie, trūcīgie utt.), nepietiekošas prasmes un zināšanas (nav svešvalodu zināšanu, nav darba tirgus pieprasījumam atbilstošas darba prasmes utt.) rada personām riskus tikt iesaistītiem cilvēku tirdzniecībā un pakļautiem ekspluatācijai.

Latvijas iedzīvotāji, kuri zaudējuši darbu un ir psiholoģiski sagrauti COVID-19 pandēmijas laikā, lai spētu nodrošināt savas pamatvajadzības, dodas uz ārzemēm, rūpīgi neizvērtējot piedāvātos darba sludinājumus.

Trešo valstu pilsoņi, kuri identificēti kā cilvēku tirdzniecības darbaspēka ekspluatācijas upuri, galvenokārt ir vīrieši – bezdarbnieki ar vidējo vai augstāko izglītību. Uz Latviju nosūtītās personas pakļautas ekspluatatīvo darbību riskam, ņemot vērā viņu rīcībā esošos ierobežotos finanšu līdzekļus (piemēram, personām nav finanšu līdzekļu atpakaļceļam), kredītsaistības mītnes zemē, saistības attiecībā pret personām, kas darbojušās kā starpnieki formalitāšu kārtīšanai, organizējot personu nokļūšanu Latvijā.

Zinot dažādu sabiedrības riska grupu īpatnības, joprojām uzskatām, ka cilvēku tirdzniecības riskam pakļautas ir personas ar zemiem materiāliem ienākumiem un bez pastāvīgas dzīvesvietas, personas ar garīga rakstura traucējumiem, personas ar zemu interese līmeni, ar dažādām atkarīgām, ikdienā nelieto ne internetu, ne kā citādi īpaši socializējas. Šīs grupas bieži nekritiski vērtē dažādas situācijas un cilvēkus.

Mazaizsargātas ir tās sabiedrības grupas, kuras nepārzina savas tiesības un iespējas realizēt savas tiesības. Pie tām noteikti pieskaitāmas personas ar zemu izglītības un apziņas līmeni, kā arī personas, kuras nesaprot valodu.

Pieaudzis apdraudējums Latvijas Republikas iedzīvotājiem tikt iesaistītiem seksuālajā ekspluatācijā, samazinoties ienākumiem iekšzemes privātajos uzņēmumos, vienlaikus attīstoties interneta maksas tiešsaites videoportāliem pieaugušajiem ar pelnīšanas iespējām satūra veidotājiem.

Cilvēki pandēmijas laikā vairāk pavada laiku internetā, kur tiek apskatīti dažādi darba piedāvājumi un vairāk notiek iepazīšanās internetā.

Cilvēku tirdzniecības upuru identificēšana un valsts finansēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pakalpojumu kriminālprocesā cilvēku tirdzniecības upuriem nodrošināšana

Dati par identificētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem (CTU) pārskata periodā (2020.gada 1.janvāris līdz 2020.gada 31.decembris)			
kopējais CTU skaits	vīrieši	sievietes	nepilngadīgie
48	34	12	2

pēc valstiskās piederības:		
18 Tadžikistāna 7 Indija 6 Uzbekistāna 3 Latvija	12 Latvija	2 Latvija
pēc ekspluatācijas formas:		
22 darbaspēka ekspluatācija (būvniecība) 7 darbaspēka ekspluatācija (pārtikas rūpniecība) 2 darbaspēka ekspluatācija (lauksaimniecība) 1 darbaspēka ekspluatācija (uzkopšana) 2 darbaspēka ekspluatācija (nav zināma nozare)	6 seksuālā ekspluatācija 1 seksuālā ekspluatācija + darbaspēka ekspluatācija 1 seksuālā ekspluatācija + pornogrāfija 1 piespiedu fiktīvā laulība 1 darbaspēka ekspluatācija (tūrisms) 1 darbaspēka ekspluatācija (nav zināma nozare) 1 darbaspēka ekspluatācija + narkotisko vielu pārvadāšana	2 seksuālā ekspluatācija
pēc ekspluatācijas vietas:		
27 Latvija (Rīga) 8 Latvija (Latgales reģions) 2 Latvija (Vidzemes reģions) 2 Latvija (Kurzemes reģions) 2 Latvija (reģions nav zināms) 1 Serbija 1 Rumānija 1 ASV 1 Krievijas Federācija 1 Lielbritānija 1 Nīderlande 1 Brazīlija		
pēc vervēšanas paņēmieniem:		
35 – paņiņas 5 – darbiekārtošanas pakalpojumu sniedzējs 4 – internetā 3 – ģimenes locekļi 1 – nav zināms		
pēc izglītības:		
7 – augstākā izglītība 1 – nepabeigta augstākā izglītība 27 – vidējā, vidējā speciālā vai vidējā profesionālā izglītība 2 – pamatizglītība 7 – nepabeigta pamatizglītība 4 – nav zināms		
Personu, kuru atbilstība cilvēku tirdzniecības upura kritērijiem tika izvērtēta, skaits, kuras netika formāli atzītas par cilvēku tirdzniecības upuriem		
1 Uzbekistāna, darbaspēka ekspluatācija	1 Latvija, piespiedu fiktīvas laulības	-
par cietušiem kriminālprocesos tika atzītas 15 personas, kuras tika identificētas kā cilvēku tirdzniecības upuri 2019.gadā un 2020.gadā: 7 Indija, darbaspēka ekspluatācija (pārtikas ražošana) 5 Uzbekistāna, darbaspēka ekspluatācija (lauksaimniecība) 3 Tadžikistāna (būvniecība)		
pēc veidiem, kā persona nonāca pie pakalpojumu sniedzēja palīdzības saņemšanai:		

	28 – persona pati vērsās pie pakalpojumu sniedzēja 9 – Valsts policija 5 – atbalsta persona 2 – Sociālais dienests 2 – cita NVO Latvijā 1 – NVO ārvalstīs 1 – Ārlietu ministrija
	atbilstoši likumā “Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā” noteiktajam: nogaidīšanas periods 30 dienas tika piešķirts 8 personām, kas nav Eiropas Savienības pilsoņi termiņuzturēšanās atļaujas tika piešķirta 17 cilvēku tirdzniecības upuriem

Pārskata periodā cilvēktirdzniecības upuriem bija pieejami sociālās rehabilitācijas pakalpojumi saskaņā ar [Ministru kabineta 2019. gada 16. jūlija noteikumiem Nr.344 “Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri”](#) un [Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumiem Nr.338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”](#).

Cilvēku tirdzniecības upuru atzīšana sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanai notiek saskaņā ar minētajos Ministru kabineta noteikumos Nr.344 aprakstīto kārtību – pakalpojums tiek piešķirts, ja persona ir atzīta par cilvēku tirdzniecībā cietušo ar procesa virzītāja lēmumu vai arī speciālistu komisijas laikā ar komisijas lēmumu atbilstoši minēto Ministru kabineta noteikumu Nr.344 9.punktam un 2.pielikuma kritērijiem.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu klāstā ietilpst sociālā darbinieka konsultācijas un sociālā gadījuma vadīšana pirms pakalpojuma piešķiršanas, drošas mājvietas nodrošināšana Latvijā vai ārzemēs (ārzemēs tikai laikā, kamēr tiek gaidīta atgriešanās uz Latviju), ceļa izdevumu segšana klientam, ja nepieciešams, sociālā rehabilitētāja konsultācijas, psihologa konsultācijas, jurista konsultācijas, pēc nepieciešamības arī citu speciālistu (piemēram, ārsta) konsultācijas, konsultācijas nepilngadīgo klientu ģimenes locekļiem. Praksē pakalpojumu sniedzēji veic virkni darbību, lai nodrošinātu šo pakalpojumu klientiem:

- cilvēku tirdzniecības upura atgriešanas no ārvalstīm sagatavošana, personas informēšana par veicamajām darbībām.
- cilvēku tirdzniecības upura repatriācija, ja ir identificēts cilvēku tirdzniecības upuris.
- cilvēku tirdzniecības upura nokļūšana pie pakalpojumu sniedzēja, ja klients to nevar izdarīt patstāvīgi – tiek apmaksāti transporta izdevumi.
- cilvēku tirdzniecības upura sagaidīšana un pirmā intervija akūtu vajadzību noskaidrošanai.
- cilvēku tirdzniecības upura nogādāšana drošā mājvietā, akūto vajadzību nodrošināšana.
- speciālistu komisijas sasaukšana un personas atbilstības cilvēku tirdzniecības upuru kritērijiem novērtēšana.
- klienta rehabilitācijas plāna izstrāde, nosakot nepieciešamo pakalpojumu apjoma saņemšanas ilgumu, nepieciešamo speciālistu piesaisti.
- rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšana – individuālas speciālistu konsultācijas (sociālais darbinieks, psihologs, jurists, medicīnas vai cits speciālists) atbilstoši rehabilitācijas plānam.
- atbalsts klientam kriminālprocesa laikā un, ja nepieciešams, arī pēc tā, ja klients speciālistu pilnvaro.
- materiālais atbalsts sociālo prasmju attīstīšanai un pilnveidošanai.
- atņemto vai nozaudēto personību apliecinājošu dokumentu atjaunošana.
- cilvēku tirdzniecības upura vai tās pavadībā esošu personu personības apliecinājošu dokumentu tulkošana.
- sadarbības veidošana ar klienta pašvaldības sociālo dienestu un atkarībā no rehabilitācijas plāna arī ar citām institūcijām, tai skaitā ar valsts drošības iestādēm.
- klienta situācijas izvērtēšana viņa faktiskajā dzīvesvietā.
- speciālistu – ekspertu atzinumu rakstīšana par cietušā psiholoģisko un medicīnisko stāvokli, fizisko, morālo nodarījumu iesniegšanai Juridiskās palīdzības administrācijā.

- cietušās personas psiholoģiskās izpētes veikšana, atzinuma sagatavošana Valsts policijai cilvēku tirdzniecības lietu izmeklēšanas veicināšanai.
- klienta iesaistīšanās apmācībās vai izglītības programmās, kas sekmē klienta reintegrāciju sabiedrībā.
- iespēja uzlabot pašaprūpes un pašapkalpošanas iemaņas.
- piecu bezmaksas konsultāciju nodrošināšana klientam pēc pakalpojuma kursa pabeigšanas.
- iespēja izmantot biedrības “Patvērums “Drošā māja”” diennakts uzticības tālruņa konsultācijas.

Pakalpojumi tiek apmaksāti no valsts budžeta līdzekļiem, un tie tiek nodrošināti visām personām, kurām pienākas pakalpojums, neatkarīgi no šo personu dzimuma vai dzimtes. Ir izstrādāts pakalpojuma grozs, tas ir indikatīvs, un pakalpojuma sniedzēji to pielāgo katras personas (klienta) individuālajām vajadzībām, ņemot vērā šīs personas dzimumu, vecumu, tautību, pilsonību un ekspluatācijas formas.

Pārskata periodā plānotais valsts finansējums Labklājības ministrijai valsts finansēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pakalpojumu kriminālprocesā cilvēku tirdzniecības upuriem nodrošināšanai bija 135 110 *euro*.

Taču pārskata gadā izlietotais finansējums (naudas plūsma) bija 200 805 *euro*.

2021.gadam plānotais finansējums ir 135 110 *euro* apmērā valsts finansēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pakalpojumu kriminālprocesā cilvēku tirdzniecības upuriem nodrošināšanai.

COVID-19 laikā Latvijā bija un joprojām ir atļauts sniegt sociālos pakalpojumus, to skaitā sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Pakalpojumu sniedzēji tika aicināti ievērot epidemioloģiskās drošības pasākumus (aizsargmasku lietošana, telpu un virsmu dezinfekcija, 2m attāluma ievērošana starp cilvēkiem, nodrošināt, ka klienti nesatiekas u.c.).

Labklājības ministrija vairākas reizes koordinēja individuālo aizsarglīdzekļu iepirkšanu, tai skaitā aptaujājot visus sociālo pakalpojumu sniedzējus par viņiem nepieciešamajiem individuālajiem aizsarglīdzekļiem, un iespēju robežās tos piegādājot.

Pakalpojumu sniedzēji tika aicināti iespēju robežās konsultācijas nodrošināt attālināti, ja klientiem ir šādas tehniskās iespējas. Tomēr līdz pat šim brīdim pakalpojumu sniegšana klātienē ir atļauta, pakalpojumi tiek piešķirti un nodrošināti.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem un atbalsta pakalpojumus kriminālprocesā turpināja un arī 2021.gadā turpina nodrošināt [biedrība “Centrs MARTA”](#) un [biedrība “Patvērums “Drošā māja”](#).

Likums “Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā” nosaka, ka nogaidīšanas periods — laikposms, kas tiek piešķirts personai, kura atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, lai tā apsvērtu iespēju sniegt izmeklēšanas iestādei vai procesa virzītājam, kas pilda šajā likumā noteiktās funkcijas, informāciju, kura sekmētu cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšanu vai novēršanu.

Saskaņā ar šo likumu ārzemnieks, kas nav Eiropas Savienības pilsonis, triju dienu laikā pēc tam, kad viņam saskaņā ar normatīvajiem aktiem par personas atzīšanu par cilvēku tirdzniecības upuri piešķirts cilvēku tirdzniecības upura statuss, izmeklēšanas iestādei vai procesa virzītājam var iesniegt iesniegumu par nogaidīšanas perioda piešķiršanu. Nogaidīšanas periods ir 30 dienas, un to skaita, sākot ar dienu, kad izmeklēšanas iestāde vai procesa virzītājs pieņem lēmumu par nogaidīšanas perioda piešķiršanu.

Cilvēku tirdzniecības upurim ir tiesības saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus (drošu patvērumu un izmitināšanu, pirmo palīdzību, psihologa, jurista, ārstniecības personu un citu speciālistu konsultācijas, iespēju saņemt neatliekamo medicīnisko palīdzību, kā arī iespēju iesaistīties apmācībā un izglītības programmās) laikā, kad tiek izskatīts iesniegums par nogaidīšanas perioda piešķiršanu, nogaidīšanas periodā un līdz brīdim, kad Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde pieņem lēmumu par termiņuzturēšanās atļaujas izsniegšanu.

Ja cilvēku tirdzniecības upuris rakstveidā sniedz informāciju, kas var palīdzēt cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšanā vai novēršanā, vai ir atzīts par cietušo noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar cilvēku tirdzniecību, procesa virzītājs nogaidīšanas periodā vai nākamajā darb dienā pēc nogaidīšanas perioda beigām triju darbdienu laikā izvērtē, vai cilvēku tirdzniecības upura turpmākā uzturēšanās Latvijas Republikā ir lietderīga (vai tas sekmē izmeklēšanas vai tiesvedības procesu), un pārbauda, vai cilvēku tirdzniecības upuris uztur sakarus ar personām, kuras tiek turētas aizdomās, apsūdzētas vai attiecībā uz kurām ir stājies spēkā notiesājošs spriedums vai prokurora priekšraksts par sodu par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar cilvēku tirdzniecību. Procesa virzītājs pieprasa, lai Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde izsniedz termiņuzturēšanās atļauju cilvēku tirdzniecības upurim, kā arī tā pavadībā esošam nepilngadīgam bērnam. Procesa virzītājs, pieprasot, lai Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde izsniedz termiņuzturēšanās atļauju uz laiku, kas nav mazāks par sešiem mēnešiem, ņem vērā termiņu, kādā varētu tikt pabeigts pirmstiesas kriminālprocess vai iztiesāšana, kā arī cilvēku tirdzniecības upura apdraudējuma (ja tāds pastāv) raksturu un intensitāti. Procesa virzītājs var pieprasīt, lai Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde pagarina termiņuzturēšanās atļauju. Imigrācijas likums nosaka, ka tiesības uz nodarbinātību bez ierobežojumiem piešķir ārzemniekam, kurš ir saņēmis termiņuzturēšanās atļauju kā cilvēku tirdzniecības upuris. Tādējādi cilvēktirdzniecības upurim, kuram izsniegta uzturēšanās atļauja Latvijā, ir tiesības uz nodarbinātību bez ierobežojumiem.

Palīdzības tālruni

Latvijā nav pilnībā valsts finansēta specializēta tālruņa numura. Tomēr daļa no izmaksām, kas saistītas ar biedrības “Patvērums “Drošā māja”” diennakts uzticības tālruņa cilvēku tirdzniecības mazināšanai uzturēšanu, tiek segtas no finansējuma, kas paredzēts ar valsts pakalpojuma organizēšanu un normatīvajos aktos noteikto prasību nodrošināšanu saistītās aktivitātes un izmaksas segšanai saskaņā ar līgumā, kas noslēgts starp Labklājības ministriju un biedrībām “Patvērums “Drošā māja”” un “Centrs MARTA”, par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pakalpojumu sniegšanu kriminālprocesa laikā cilvēku tirdzniecības upuriem noteikto. Biedrības “Patvērums “Drošā māja”” izveidotais un administrētais **diennakts “24/7 Uzticības tālrunis cilvēku tirdzniecības mazināšanai (+371) 28612120”** turpināja darboties 2020.gadā. Pārskata periodā biedrības speciālisti uz šo tālruni saņēmuši 57 zvanus. Zvanot uz šo tālruni, zvanītājs saņem konsultāciju un informāciju bez maksas. Savukārt uz biedrības elektroniskā pasta adresi tika saņemtas 14 e-pasta ziņas saistībā ar cilvēku tirdzniecību.

Biedrība “Centrs MARTA” 2020.gadā atteicās no turpmākas tālruņa līnijas 80002012 (darba dienās 10:00 – 18:00) darbības, taču turpināja saņemt zvanus uz **biedrības kontakttālruni (+371) 67378539 darba dienās darba laikā**, kā arī elektroniskos sūtījumus uz biedrības e-pasta adresi. Pārskata periodā biedrība saņēmusi 16 telefona zvanus un 4 elektroniskā pasta ziņas, kas saistītas ar cilvēku tirdzniecību.

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija turpina nodrošināt **Bērnu un pusaudžu Uzticības tālruņa 116111** darbību ar mērķi sniegt bērniem profesionālu psiholoģisko palīdzību krīzes situācijās, kurā iekļautas arī tiešsaistes konsultācijas (čats) un e-pasts – uzticībaspasts116111@bti.gov.lv (turpmāk – Uzticības tālrunis).

Uzticības tālrunī, ir iespēja saņemt ne tikai psiholoģisku, bet arī informatīvu atbalstu. Jautājumos, kas saistīti ar bērniem, psiholoģisku un informatīvu atbalstu var saņemt arī pieaugušie.

2020.gadā VBTAI Uzticības tālruņa speciālisti kopā snieguši 6728 konsultācijas, informācija par cilvēku tirdzniecību nav saņemta.

Pārskata periodā uz **Ārlietu ministrijas konsulārās palīdzības ārkārtas situāciju tālruni +37126337711** ir saņemti vairāki zvani no personām, kuras vēlējas palikt anonīmas, par iespējamiem darbaspēka ekspluatācijas gadījumiem uzņēmumā ārvalstīs, taču tiesībsargājošās iestādes pārkāpumus nekonstatēja.

Ārkārtas situāciju tālruņa operatori darbojas 24/7 režīmā un turpina savu darbu arī pandēmijas laikā. Dežuranti nodrošina informāciju pamatā latviešu, krievu un angļu valodās, taču atkarībā no konkrētā dežuranta svešvalodu zināšanām ir iespējams saņemt atbildes arī ukraiņu, spāņu, franču, itāļu, poļu, japāņu un citās svešvalodās.

Juridiskās palīdzības administrācija noslēgusi deleģēšanas līgumu ar biedrību “Skalbes” par **bezmaksas informatīvā tālruņa 116006 “Palīdzības dienests nozieguma upuriem”** darbību. Pakalpojums ieviests no 2016.gada 1.janvāra. No 2020.gada 1.aprīļa līdz 2020.gada 18.decembrim reģistrēts viens zvans par cilvēku tirdzniecības gadījumu. Minētais tālrunis darbojas katru dienu no plkst.12:00 līdz 22:00, iespējams sazināties latviešu, krievu un angļu valodā pēc vienošanās – ne visi konsultanti pārzina angļu valodu. Tālrunis nodrošina emocionālā un psiholoģiskā atbalsta sniegšanu noziedzīgos nodarījumos cietušajiem, kā arī informāciju par cietušo procesuālajām tiesībām, iespējamajiem pakalpojumiem un pastāvošajiem cietušo atbalsta dienestiem, bet neziņo par saņemtajiem zvaniem tiesībaizsargājošajām iestādēm, jo pakalpojums ir anonīms. Tālrunis nepārtrauca savu darbību pandēmijas laikā. Tieši pandēmijas laikā, izmantojot minēto tālruni, tika rīkotas bezmaksas attālinātās juridiskās konsultācijas, piesaistot juridiskās palīdzības sniedzējus.

Atsevišķās pašvaldībās ir pieejams kopējs krīzes informatīvais tālrunis, piemēram, Jelgavas pilsētas pašvaldības iedzīvotājiem diennaktī ir pieejams Jelgavas pilsētas pašvaldības iestādes “Jelgavas pilsētas pašvaldības operatīvās informācijas centrs” tālrunis 8787, un saistībā ar COVID-19 izplatību ārkārtējās situācijas laikā ārpus darba laika, brīvdienās un svētku dienās no plkst.17:00 līdz 22:00 ir pieejams **Jelgavas Sociālo lietu pārvaldes psihoemocionālā atbalsts tālrunis 29383535**.

Cilvēku tirdzniecības apkarošana

Krimināllikuma 154.¹pants. Cilvēku tirdzniecība

(1) Par cilvēku tirdzniecību —soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

(2) Par cilvēku tirdzniecību, ja tā izdarīta pret nepilngadīgo vai ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

(3) Par cilvēku tirdzniecību, ja tā apdraudējusi cietušā dzīvību vai izraisījusi smagas sekas vai ja tā izdarīta ar sevišķu cietsirdību vai pret mazgadīgo, vai ja to izdarījusi organizēta grupa, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

2020.gadā tika uzsākti seši (6) kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā lauksaimniecības, būvniecības un pārtikas ražošanas nozarēs, tajos par cietušiem atzīti 15 pilngadīgi vīrieši (ārvalstnieki) un par aizdomās turētiem – pieci (5) Latvijas Republikas pilsoņi un viens (1) Uzbekistānas pilsonis. Par cilvēku tirdzniecību seksuālās ekspluatācijas nolūkā uzsākts viens kriminālprocess.

Pavisam uzlikts arests nekustamajam īpašumam, transportlīdzekļiem, naudas līdzekļiem un bankas kontiem par kopējo summu 1 714243,00 euro.

Atbilstoši 2020.gada prokuratūras darba pārskata rādītājiem pēc Krimināllikuma 154.¹panta iztiesāšanai nosūtītas divas (2) krimināllietas pret divām (2) personām (2 pilngadīgiem vīriešiem). Vienā krimināllietā konstatēta divu (2) pilngadīgu sieviešu pakļaušana darbaspēka ekspluatācijai Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotajā Karalistē, otrā krimināllietā – vienas (1) pilngadīgas sievietes tirdzniecība seksuālai ekspluatācijai Latvijā.

Pārskata periodā pirmās instances tiesās izskatīšanai saņemtas divas krimināllietas, izskatītas – trīs krimināllietas, nepabeigtas – četras krimināllietas pārskata perioda beigās (piecas krimināllietas pārskata perioda sākumā).

Apelācijas instances tiesās izskatīšanai tika saņemtas divas krimināllietas, izskatīta – viena krimināllieta.

Par cilvēku tirdzniecību tika notiesāta viena persona (vīrietis, Latvijas valstspiederīgais), piemērots brīvības atņemšanas sods 2,5 gadi nosacīti un probācijas uzraudzība divi gadi.

2020.gadā Augstākajā tiesā tika pārsūdzēts viens zemākas tiesu instances 2020.gada nolēmums personas apsūdzībā pēc Krimināllikuma 154.¹panta pirmās daļas. Šajā lietā ir ierosināta kasācijas tiesvedība.

Pārskats par ar cilvēku tirdzniecības risku saistīto noziedzīgo nodarījumu apkarošanu: Krimināllikuma 164.pants “Personas iesaistīšana prostitūcijā un prostitūcijas izmantošana”, Krimināllikuma 165.pants “Sutenerisms”, Krimināllikuma 165.¹pants “Personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai”, Krimināllikuma 280.pants “Personas nodarbināšanas noteikumu pārkāpšana”, Krimināllikuma 285.²pants “Ļaunprātīga nodrošināšana ar iespēju likumīgi iegūt tiesības uzturēties Latvijas Republikā, citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā”:

	uzsākto kriminālprocesu skaits	iztiesāšanai nosūtītie kriminālprocesi	pirmās instances tiesās izskatītās krimināllietas	apelācijas instances tiesās izskatītās krimināllietas	notiesātās personas un piemērotie sodi
KL 164 (2)	0	1	0	0	0
KL 165	6	7	5	0	9 (8 vīrieši, 1 sieviete, visi Latvijas valstspiederīgie; pamatā piemēroti sodi brīvības atņemšana nosacīti no 1 gada līdz 6 gadiem, 1 gadījumā papildsods naudas sods 7 400 <i>euro</i> apmērā, vienai personai piemērots sods reāla brīvības atņemšanu uz laiku 2 gadi un probācijas uzraudzība 2 gadi)
KL 165.¹	1	1	1	3	0
KL 280	0	0	0	0	0
KL 285.²	8	4	3	0	6 (3 vīrieši un 3 sievietes, valstiskā piederība – 2 Latvija, 2 Afganistāna, 1 Kazahstāna, 1 Krievija; piemēroti sodi brīvības atņemšana nosacīti maksimums līdz 8 mēnešiem)

2020.gadā netika konstatēti gadījumi, kad cilvēku tirdzniecības upuriem tiktu piemēroti kādi sodi vai sankcijas par likumu pārkāpumiem, kas būtu bijuši izdarīti saistībā ar cilvēku tirdzniecību.

Latvijas Republikas normatīvais regulējums paredz, ka:

- saskaņā ar Krimināllikuma 58.panta “Atbrīvošana no kriminālatbildības” sesto daļu personu var atbrīvot no kriminālatbildības, ja tā noziedzīgu nodarījumu izdarījusi laikā, kad bija pakļauta cilvēku tirdzniecībai un tika piespiesta to izdarīt,
- saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 379.panta “Kriminālprocesa izbeigšana, atbrīvojot personu no kriminālatbildības” pirmo daļu izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokurors vai tiesa var izbeigt kriminālprocesu, ja persona noziedzīgu nodarījumu izdarījusi laikā, kad tā bija pakļauta cilvēku tirdzniecībai un tika piespiesta to izdarīt.

Šis normatīvais regulējums līdz šim nav piemērots praksē.

Administratīvās atbildības likums paredz personu var atbrīvot no administratīvās atbildības, ja tā administratīvo pārkāpumu izdarījusi laikā, kad bija pakļauta cilvēku tirdzniecībai un tādēļ bija spiesta izdarīt administratīvo pārkāpumu (11.pants “Personas atbrīvošana no administratīvās atbildības”).

Pārskata periodā viena persona, kuru par cilvēku tirdzniecības upuri bija atzinis sociālo pakalpojumu sniedzējs, tika atbrīvota no administratīvās atbildības par dzīvošanu bez derīga personas apliecināšanas dokumenta.

Kompetento iestāžu veiktie pasākumi, kuru rezultātā var tikt un tiek atklāti cilvēku tirdzniecības gadījumi

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija 2020.gadā veikusi 76 bērnu tiesību ievērošanas pārbaudes, tai skaitā astoņas (8) ārpusģimenes aprūpes iestādēs. Pārbaūžu laikā epizodes, kuras liecinātu par cilvēku tirdzniecības riskiem, nav konstatētas.

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija 2020.gadā saņēmusi 1280 sūdzības/iesniegumus, to skaitā sūdzības/iesniegumi par iespējamu cilvēku tirdzniecību nav saņemti. Pārbaudot saņemtās sūdzības/iesniegumus, fakti, kas norādītu uz iespējamu cilvēku tirdzniecību, nav konstatēti.

Valsts robežsardze gan patstāvīgi, gan sadarbībā ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, Valsts darba inspekcijas un Valsts policijas amatpersonām kontrolē ārzemnieku nodarbināšanas tiesību normu ievērošanu uzņēmumos, iestādēs, tūrisma organizācijās, viesnīcās un nodrošina iespējamo cilvēku tirdzniecības gadījumu (piespiedu darba ekspluatācijas jomā) konstatēšanu. 2020.gadā pārbaūžu ietvaros konstatētie pārkāpumi nebija saistīti ar piespiedu darba ekspluatāciju vai cita veida cilvēku tirdzniecības formām.

Valsts robežsardze	
Uzraudzības un kontroles pasākumu rezultāti:	
- Administratīvās lietas par strādāšanu bez darba atļaujas (APK 189. ¹ pants) un ārzemnieka nodarbināšanas aizlieguma pārkāpšanu (APK 189. ² pants)	124 60
- Uzsāktie kriminālprocesi pēc KL 285.panta	2
- Uzsāktie kriminālprocesi pēc KL 285. ¹ panta	0
- Uzsāktie kriminālprocesi pēc KL 285. ² panta	5
Personu skaits, kuras Valsts robežsardzes amatpersonas atpazīna kā iespējamus cilvēku tirdzniecības upurus	0

Valsts darba inspekcija gada laikā vidēji veic 10000 apsekojumu, no tiem 25% apsekojumu mērķēti uz neregistrētās/nelegālās nodarbinātības atklāšanu, iesniegumu izskatīšanu (vidēji gadā 3000 darba ņēmēju iesniegumi no personām par pret viņiem izdarītiem pārkāpumiem – darba algas neizmaksa, atļaišana, atvaļinājuma nepiešķiršana, darba laika neuzskaite utt.), nelaiemes gadījumu izmeklēšanu, tematiskās pārbaudes, kuru ietvaros darba inspektori var atklāt cilvēku tirdzniecības upurus.

Šobrīd kārtību, kādā ierobežojama prostitūcija noteic Ministru kabineta 2008.gada 22.janvāra noteikumi Nr.32 “Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi”, un to izpildi atbilstoši kompetencei kontrolē Valsts policija un pašvaldības policija. Īstenojot šo noteikumu ievērošanas kontroles pasākumus, policijas darbinieki var atklāt sutenerisma un cilvēku tirdzniecības gadījumus.

2020.gadā līdz brīdim, kamēr spēkā vēl bija Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss (LAPK) sastādīti trīs (3) protokoli pēc LAPK 174.⁴panta par prostitūcijas ierobežošanas noteikumu neievērošanu. Pēc 2020.gada 1.jūlija, kad spēkā stājās Administratīvās atbildības likums, kurā nav paredzēta atbildība par prostitūcijas noteikumu neievērošanu, veiktas 13 profilaktiskās pārrunas ar personām, kuras nebija ievērojušas prostitūcijas ierobežošanas noteikumus.

Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde 2020.gadā nav identificējusi cilvēku tirdzniecības gadījumus to personu vidū, kas pieprasījušas patvērumu Latvijā. Tāpat Pārvalde nav konstatējusi gadījumus, kad persona, kas ieguvusi bēgļa vai alternatīvo statusu, ar tiesībām uzturēties Latvijas Republikā, būtu pakļauta cilvēku tirdzniecības apdraudējumam.

COVID-19 pandēmijas laikā tika mainīta ārzemnieku pieņemšanas kārtību, proti, ārzemnieku dokumenti uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai vai reģistrēšanai tika pieņemti elektroniski, parakstīti ar drošu elektronisko parakstu vai iesūtīti pa pastu. Ņemot vērā minēto, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes amatpersonām nebija iespējams klātienē kontaktēties ar ārzemnieku dokumentu iesniegšanas brīdi, kurš pieprasa vai reģistrē uzturēšanās atļauju, tādējādi Pārvaldes darbiniekiem nav iespējams arī novērot iespējamās cilvēktirdzniecības upuru pazīmes. Tāpat Pārvaldes Patvēruma lietu nodaļa patvēruma meklētāju intervijas 2020.gadā, iespēju robežās, rīkoja attālināti, izmantojot videokonferences režīmu, kas varēja apgrūtināt komunikāciju un iespējamu cilvēktirdzniecības upuru pazīmju atpazīšanu.

Latvijas diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību ārvalstīs amatpersonas 2020.gadā par iespējamiem cilvēku tirdzniecības upuriem Latvijas kompetentajām iestādēm ziņoja piecos gadījumos.

Atbilstoši Rīgas domes Labklājības departamenta sniegtajai informācijai 2020.gadā pašvaldības institūcijas konstatēja divus cilvēku tirdzniecības gadījumus, kuros iesaistītas personas ar garīga rakstura traucējumiem.

Izglītojošās aktivitātes un mācības praktiķiem

Pārskata periodā valstī un pasaulē ieviestie COVID-19 globālās pandēmijas ierobežošanas drošības un epidemioloģiskie pasākumi zināmā mērā negatīvi ietekmēja izglītojošo aktivitāšu īstenošanu. Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas rīcībā esošo informāciju dažāda formāta mācībās par cilvēktirdzniecības problemātikas jautājumiem piedalījās 1137 valsts un pašvaldību darbinieki (salīdzinājumam 2019.gadā – tie bija 1903 darbinieki). Pamatā izglītojošās aktivitātes tika īstenotas attālināti, izmantojot dažādas interneta tiešsaistes platformas.

Valsts policijas koledža Valsts policijas amatpersonām organizēja mācības “Cilvēku tirdzniecības formas un preventīve”. Minēto mācību ietvaros tika izskatītas šādas tēmas: cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas starptautiskais un nacionālais tiesiskais regulējums; manipulācija ar potenciālajiem upuriem, to vervēšana; cilvēku tirdzniecības ekspluatācijas formas; cilvēku tirdzniecības upuru identifikācija un kritēriji personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri un kārtība, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Tika novadītas 10 šādas mācības, kurā kopā piedalījās 136 Valsts policijas un 4 Valsts robežsardzes amatpersonas.

Īstenojot Eiropas Savienības fonda projekta Nr. 9.2.1.3/16/I/001 “Atbalsta sistēmas pilnveide bērniem ar saskarsmes grūtībām, uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē” mācību programmu, kas saskaņota ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju un izstrādāta saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹panta otro daļu un [Ministru kabineta 2014.gada 1.aprīļa noteikumos Nr.173. „Noteikumi par kārtību, kādā apgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu”](#) minētajām prasībām, pārskata periodā Latvijas Pašvaldību mācību centrs nodrošināja tēmas “Cilvēku tirdzniecība” apguvi. Mācībās piedalījās 36 psihologi, 34 prokurori, 68 tiesneši, 22 advokāti un 48 pašvaldības policisti.

Latvijas Tiesnešu mācību centrs 2020.gada 8.decembrī nodrošināja semināru par cilvēku tirdzniecības aktualitātēm un situāciju Latvijā (90 minūšu apjomā), kurā piedalījās 60 tiesneši un tiesu darbinieki.

2020.gadā prokurori attālināti ir piedalījušies šādās Latvijas un starptautiska līmeņa e-konferencēs, e-semināros un e-apmācībuursos:

- Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas organizētajā starptautiskajā konferencē cilvēku tirdzniecības apkarošanas jomā “Tiesiskuma veicināšana: tiesas process, vērsties pret cilvēku tirdzniecību” 2020.gada 20. – 22.jūlijā piedalījās 10 prokurori;
- Baltijas jūras valstu padomes sadarbībā ar Iekšlietu ministriju organizētajā virtuālajā diskusijā par slēptajām patiesībām par saikni starp darbā pieņemšanas praksi un cilvēku tirdzniecību saistībā ar nodarbinātību un dažādiem darbaspēka tirdzniecības veidiem galamērķa valstīs 2020.gada 30.septembrī piedalījās 10 prokurori;
- Eiropas Savienības Tiesībaizsardzības apmācības aģentūras organizētajā seminārā “Aktuālais bērnu tirdzniecībā, tostarp izmantošanā un piespiedu noziedzībā” 2020.gada 6.novembrī piedalījās 2 prokurori;
- Lietuvas Republikas Iekšlietu ministrijas organizētajā seminārā “Diasporas loma un atbildība cīņā pret cilvēku tirdzniecību” 2020.gada 10.novembrī piedalījās 2 prokurori;

- Starptautiskas cietušo atbalsta organizācijas “La Strada International” organizētajā seminārā par cilvēku tirdzniecībā cietušo personu tiesībām kriminālprocesā 2020.gada 25.novembrī piedalījās 1 prokurors.

Valsts robežsardzes amatpersonas piedalās Starptautiskajos semināros, FRONTEX aģentūras un CEPOL rīkotajosursos/semināros cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā.

Valsts robežsardzes koledžā ir izstrādāta apmācību programma „Cilvēku tirdzniecības novēršana un apkarošana. Instruktoru apmācības programma”, kurā ir ietvertas vadlīnijas, kas paredz amatpersonu rīcību, identificējot cilvēktirdzniecības upurus. Šīs programmas ietvaros apmācībās tiek iesaistītas amatpersonas no Valsts robežsardzes teritoriālajām pārvaldēm, kuras savukārt nodrošina attiecīgās pārvaldes personāla apmācības cilvēktirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā. Tādējādi tiek nodrošinātas sistemātiskas Valsts robežsardzes personāla apmācības par cilvēktirdzniecības upuru identificēšanu un tālāku rīcību, konstatējot pazīmes, kas norāda, ka attiecīgā persona var būt cilvēktirdzniecības upuris.

Līdz 2020.gada septembrim 43 Valsts robežsardzes amatpersonas, kuras sekmīgi apguvušas Programmu cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā Instruktoru apmācību programmā, veica atkārtotas apmācības – 686 Valsts robežsardzes amatpersonām.

Savukārt, Valsts policijas koledžas organizētās apmācībās Cilvēku tirdzniecības formas un prevencija 2020.gadā pabeidza 20 Valsts robežsardzes kriminālizmeklēšanas struktūrvienību amatpersonas.

Tiesībsarga biroja darbinieks 2020.gada 15.oktobrī piedalījās Austrijas Eiropas un starptautisko lietu ministrijas organizētā virtuālās konferences “Cilvēku tirdzniecība koronavīrusa laikos” 4.seminārā “Koronavīrusa krīze un upuru atbalsts: ietekme uz cilvēku tirdzniecībā cietušām personām un paaugstināti ekspluatācijas riski”.

Viens Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes darbinieks no 2020.gada 30.jūnija līdz 2020.gada 1.jūlijam ir apguvis Eiropas Patvēruma atbalsta biroja mācību kursu “Reception”, kurā apguva zināšanas par patvēruma meklētāju uzņemšanu un izmitināšanu, kā arī darbu ar patvēruma meklētājiem, kuriem ir īpašas procesuālās vai uzņemšanas vajadzības, tai skaitā cilvēktirdzniecības upuru identificēšanu.

Projekta “Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1.posms)” (Nr.TSB/PMIF/2018/1) 3.pasākuma “Cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanas procedūru pilnveidošana izraidīšanas procesā” ietvaros Tiesībsarga biroja darbinieki sadarbībā ar Valsts robežsardzi 16.11.2020. un 26.11.2020. tiešsaistes režīmā organizēja divus apmācību seminārus, lai veicinātu iespējamo cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanu piespiedu izraidīšanas procesā, kā arī stiprinātu iesaistīto institūciju sadarbību. Divu semināru laikā tika apmācīti 42 dalībnieki no Valsts robežsardzes, bāriņtiesām, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas, biedrībām “Patvērums “Drošā māja”, “Centrs MARTA” un “Latvijas Sarkanais Krusts”. Apmācības tika finansētas no projekta līdzekļiem. Informācija par veiktajām apmācībām pieejama [tiesībsarga mājaslapā](#).

Ārlietu ministrijas Konsulārā departamenta amatpersonas piedalījās trīs tiešsaistes pasākumos, kas veltīti cilvēku tirdzniecības tematam:

- 1) 2020.gada 14. – 15.oktobrī Austrijas puses rīkotajā konferencē “*Human Trafficking in Times of Corona*”;
- 2) 2020.gada 19.oktobrī ODIHR/ UN-Women rīkotajā vebinārā “*Addressing Emerging Human Trafficking Trends and Consequences of the COVID-19 Pandemic*”;
- 3) 2020.gada 10.novembrī Baltijas jūras valstu padomes rīkotajā vebinārā “*The Role and Responsibility of Diaspora in the Fight against Human Trafficking*”.

Sabiedrības informēšanas aktivitātes

Līdz ar jaunā 2020./2021.mācību gada sākšanos, 2020.gada septembrī Valsts policijas Galvenās kārtības policijas pārvaldes Prevencijas vadības nodaļa sadarbībā ar Iekšlietu ministriju izstrādāja [vizuālus materiālus sabiedrībai par cilvēku tirdzniecības riskiem, informējot par pazīmēm, pēc kurām iespējams atpazīt upuri un varmāku, kas tika izplatīti sociālajos tīklos](#). Šīs informatīvās kampaņas

mērķis ir pievērst sabiedrības uzmanību cilvēku tirdzniecības fenomenam, veicinātu plašāku problēmas apzināšanos un atpazīstamību sabiedrībā. Cilvēku tirdzniecība un ar to saistīto risku prevencija, tostarp arī virtuālajā vidē, norādāma kā viena no aktualitātēm Valsts policijas darbā prevencijas jomā. Vides, kurās iespējams saskarties ar cilvēku tirdzniecības riskiem, ir gan sludinājumi internetā, gan sociālie tīmekļi. Darba piedāvājumi ar labu atalgojumu ir viens no visbiežāk izmantotajiem vervēšanas veidiem. Lai iespēju robežās samazinātu risku kļūt par cilvēku tirdzniecības upuri ir nepieciešams Valsts policijas preventīvo darbu fokusēt uz dažādām mērķa grupām un aktivitātēm. Kā viena no šādām aktivitātēm ir informatīva kampaņa dažāda vecuma personām, otra – informatīvas nodarbības skolās. Valsts policijas Galvenās kārtības policijas pārvaldes Prevencijas vadības nodaļa ir izstrādājusi preventīvo izglītojošo nodarbību vispārējās kvalitātes standartus ar drošību saistītās jomās. Standarti ir izmantojami kā pamata informācijas līdzeklis nepilngadīgo lietu inspektoram, organizējot nodarbību par drošību. Nodarbības ietvaros jaunieši tiek informēti par cilvēktirdzniecības aktualitāti, tās pazīmēm, veidiem un iespējam vērsties pēc palīdzības.

Atzīmējot Eiropas Savienības dienu cīņai pret cilvēku tirdzniecību, [Iekšlietu ministrija un Latvijas Republikas Ārlietu ministrija 12.oktobrī uzsāka kopīgu 2020.gada rudens informatīvo – izpratnes veicināšanas kampaņu “CILVĒKU TIRDZNICĪBAS UPURIS?”](#). Kampaņas mērķis ir uzrunāt sabiedrību un veicināt izpratni par cilvēku tirdzniecību, tās dažādajām formām un riskiem, sekām un iespējam saņemt palīdzību.

Kampaņas ietvaros visā Latvijā ar Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Republikas Kultūras ministrijas un Latvijas Nacionālā bibliotēka, Labklājības ministrijas un sociālo dienestu, Valsts darba inspekcijas, Nodarbinātības valsts aģentūras, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, VAS Starptautiskā lidosta “Rīga” un nevalstisko organizāciju atbalstu tika izplatīti plakāti un informatīvie materiāli, cilvēku tirdzniecības novēršanā iesaistīto institūciju un atbalstītāju tīmekļa vietnēs un sociālajos tīklos tika publicēti video ar vēstījumiem par seksuālo izmantošanu, darbaspēka ekspluatāciju un piespiedu fiktīvām laulībām un informāciju par iespējam vērsties pēc palīdzības.

No 12.oktobra līdz 16.oktobrim radio STAR FM Latvia klausītājus par dažādiem ar cilvēku tirdzniecības problemātiku saistītiem jautājumiem uzrunāja Iekšlietu ministrijas, Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes, Latvijas Republikas Prokuratūras Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras, Rīgas reģionālās Valsts darba inspekcijas, biedrības “Patvērums “Drošā māja”” un biedrības “Centrs MARTA”, kā arī Ārlietu ministrijas Konsulārais departamenta pārstāvji.

Savukārt 19.oktobrī tika parakstīts VAS Starptautiskās lidostas “Rīga”, nacionālās aviokompānijas airBaltic, Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas, biedrības „Patvērums „Drošā māja”” un biedrības “Centrs MARTA” [sadarbības memorands par cilvēku tirdzniecības novēršanu aviācijas nozarē](#).

Plakātu un uzlīmju drukāšanas darbu veikšanai tika piešķirts finansējums no Tieslietu ministrijas pamatbudžeta programmas “Noziedzīgi iegūto līdzekļu konfiskācijas fonds”, kuru Iekšlietu ministrija saņēma projekta “Informācijas izplatīšana par cilvēku tirdzniecības noziedzīgajos noziegumos cietušo personu tiesībām” īstenošanai.

Informatīvās kampaņas īstenošanai tika izgatavoti trīs video klipi par fiktīvajām laulībām, darbaspēka ekspluatāciju un seksuālo ekspluatāciju, ar subtitriem latviešu, angļu un krievu valodās. Videoklipi paredzēti Latvijas valstspiederīgo un Latvijā esošo trešo valstu pilsoņu informēšanai par cilvēku tirdzniecības riskiem un palīdzības saņemšanas iespējām.

2020.gada oktobrī visām Latvijas vēstniecībām tika nosūtīti informatīvie materiāli par cilvēku tirdzniecības jautājumiem, kas izvietoti vēstniecību apmeklētāju pieņemšanas telpās. Tāpat notas ar informāciju par cilvēku tirdzniecības novēršanas aktualitātēm Latvijā tika nosūtītas Uzbekistānas vēstniecībai Rīgā, Tadžikistānas vēstniecībai Minskā un Indijas vēstniecībai Stokholmā. Konkrētās vēstniecības tika izvēlētas pamatojoties uz statistiku par trešo valstu pilsoņiem, kuri ir kļuvuši par cilvēku tirdzniecības upuriem Latvijā vai pret kuriem ir vērsti būtiski darba tiesisko attiecību pārkāpumi. Notu pielikumā tika iekļauta informācija un buklets, kas paredzēts izmantošanai sabiedrības informēšanas nolūkos, kā arī tika piedāvāts nosūtīt sociālās kampaņas “Cilvēku tirdzniecības upuris?” ietvaros tapušos video.

Iekšlietu ministrija pieejamo resursu un iespēju ietvaros regulāri nodrošina informācijas par cilvēku tirdzniecības novēršanu Latvijā publicēšanu, kas pieejama interneta vietnē www.cilvektirdznieciba.lv latviešu valodā, www.trafficking.lv angļu valodā, kā arī sociālā tīkla Facebook kontā [@cilvektirdznieciba.lv](https://www.facebook.com/cilvektirdznieciba.lv). Iekšlietu ministrijas interneta vietne www.cilvektirdznieciba.lv 2020.gadā izmantota 12 189 reizes (salīdzinājumam 2018.gadā – 10 679 reizes, 2019.gadā – 12 036 reizes). Savukārt Facebook sociālajā vietnē [@cilvektirdznieciba.lv](https://www.facebook.com/cilvektirdznieciba.lv) kontā 2020.gadā publicētās ziņas skatītas 83 858 reizes – unikālie skatījumi (salīdzinājumam – 2018.gadā 88 967 reizes – unikālie skatījumi un 2019.gadā 126 328 reizes – unikālie skatījumi).

Citas aktivitātes, kas attiecināmas un saistās ar cilvēku tirdzniecības novēršanu

2020.gada 17.decembrī Ministru kabinets apstiprināja grozījumus Ministru kabineta 2007.gada 3.jūlija noteikumos Nr.458 “Komersantu - darbiekārtošanas pakalpojumu sniedzēju – licencēšanas un uzraudzības kārtība” (Ministru kabineta 17.12.2020. noteikumi Nr.763, prot. Nr. 84 14. §), kas nosaka specifiskus noteikumus tiem licences saņēmējiem, kas sniedz darbiekārtošanas pakalpojumus trešo valstu pilsoņiem.

Noteikumos ir paredzētas papildu prasības līguma par darbiekārtošanas pakalpojumu sniegšanu, ko noslēdz ar darba meklētāju, saturam gadījumos, kad darba meklētājs ir trešo valstu pilsonis, kuram nav izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja vai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā. Šādos gadījumos līgumā ar darba meklētāju ir jānorāda vēlamā informācijas saņemšanas valodu, informāciju par to, kādā veidā darba meklētājam tiek nodrošināta dzīvesvieta un pieeja veselības aprūpei, informāciju par nepieciešamajiem kvalifikāciju apliecinājumiem dokumentiem, kā arī kompetento iestāžu kontaktinformāciju, kurās var vērsties darba tiesisko attiecību, darba aizsardzības vai darbiekārtošanas pakalpojumu jautājumos (kompetento iestāžu adresi, tīmekļa vietni, konsultāciju tālruna numuru, e-pasta adresi). Tāpat grozījumi paredz darbiekārtošanas pakalpojumu sniedzēja pienākumu nodrošināt trešo valstu pilsoņiem darbiekārtošanai paredzētos dokumentus tam saprotamā valodā. Minētie informēšanas pasākumi ir vērsti uz trešo valstu pilsoņu tiesību aizsardzības veicināšanu. Papildus, regulējums ir papildināts ar prasību pārskatā par darbiekārtošanas sniegšanu ietvert informāciju par darba meklētājiem – trešo valstu pilsoņiem, kuriem nav izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja vai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā.

Minētās izmaiņas pamatotas ar to, ka pēdējo gadu laikā darba tirgus situācija Latvijā ir mainījusies, jo līdztekus Latvijas darba meklētāju iekārtošanai darbā ārvalstīs arvien vairāk tiek izplatīta trešo valstu pilsoņu iekārtošana darbā Latvijā un pat citās Eiropas Savienības valstīs. Latvijas pilsonim nonākot svešā valstī un nereti atrodoties bezpalīdzības stāvoklī, no valsts puses ir paredzēti papildu aizsardzības mehānismi darba meklētājam un prasības darbiekārtošanas pakalpojumu sniedzējiem. Šāda veida papildu aizsardzība ir nepieciešama arī trešo valstu pilsoņiem, kas ar nodarbinātības starpniecības pakalpojumu sniedzēju palīdzību tiek nodarbināti Latvijā vai citās Eiropas Savienības valstīs un nevar pienācīgi nodrošināt savu tiesību aizsardzību vienlīdzīgi ar attiecīgas valsts pilsoņiem un pastāvīgajiem iedzīvotājiem. Turklāt pēdējā gada laikā ir konstatēti arī cilvēktirdzniecības gadījumi, nodarbinot trešo valstu pilsoņus Latvijā, un jāņem vērā, ka pastāv liela varbūtība, ka atsevišķi gadījumi netiks identificēti cietušo informācijas trūkuma dēļ vai cietušo iebiedēšanas, nedrošības un citu apsvērumu dēļ.

Preventīvu darbu cilvēktirdzniecības risku mazināšanai saistībā ar darbaspēka ekspluatāciju ik dienu veic NVA Eiropas nodarbinātības dienesta tīkla EURES konsultanti, informējot par droša darba iespējām Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomikas zonas valstīs.

2020.gada 21.decembrī Saeima pieņēma [likumu “Grozījumi Darba likumā”](#), kas stājās spēkā 2021.gada 5.janvārī. Likumprojekts tika izstrādāts, lai pilnveidotu darba tiesisko attiecību regulējumu, pārņemot Eiropas Parlamenta un Padomes 2018.gada 28.jūnija direktīvas (ES) 2018/957, ar ko groza direktīvu 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā (turpmāk – direktīva 2018/957), kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2019.gada 20.jūnija direktīvas (ES) 2019/1152 par pārredzamiem un paredzamiem darba nosacījumiem Eiropas Savienībā prasības.

Būtiski uzsvērt, ka šis regulējums attiecas uz ārvalstu komersantiem, kas nosūta savus darbiniekus darbam Latvijā, tādejādi ietekmējot arī Latvijas darba tirgus situāciju un konkurences apstākļus. Darba likuma 14.pants tiek papildināts ar specifisko regulējumu, kas attiecināms uz pagaidu darba aģentūru jeb darbaspēka nodrošināšanas pakalpojuma sniedzēju darbiniekiem.

Skolēnu izglītošana par cilvēku tirdzniecības riskiem, draudiem un sekām pamatizglītības posmā, pamatojoties uz Ministru kabineta 2018.gada 27.novembra noteikumos Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" noteikto, tiek īstenota šādos mācību priekšmetos:

- Sociālās zinības 1.– 3.klase.
- Sociālās zinības un vēsture 4. – 6.klase.
- Sociālās zinības 7.– 9.klase.

Skolēnu izglītošana par cilvēku tirdzniecības riskiem, draudiem un sekām vispārējās vidējās izglītības posmā, pamatojoties uz Ministru kabineta 2019.gada 3.septembra noteikumos Nr.416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem" noteikto, tiek īstenota šādos mācību priekšmetu pamatkursos un padziļinātajos kursos:

- Vēsture un sociālās zinātnes I, pamatkurss 10. klase.
- Sociālās zinības un vēsture, pamatkurss 10. klase.
- Sociālās zinātnes II, padziļinātais kurss 10. klase.

Skolēnu izglītošana par cilvēku tirdzniecības riskiem, draudiem un sekām tiek plānota arī klases audzināšanas stundās gan pamatizglītībā, gan arī vispārējā vidējā izglītībā.

Jaunajā kompetenču pieejā balstītajā vispārējās izglītības standartu saturā no 1. līdz 12.klasei ir iekļautas arī caurviju prasmes kā, piemēram, digitālā prasme, kritiskā domāšana un problēmrisināšana. Caurviju prasmes palīdz apgūt zināšanas dažādos kontekstos un ar dažādiem domāšanas un pašvadītas mācīšanās paņēmieniem, tādejādi stiprinot jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi. Savukārt caurviju prasmju izmantošana dažādās mācību jomās nostiprina skolēnu spējas tās izmantot patstāvīgi un visdažādākās situācijās, tostarp sarežģītās un neparedzamās. Sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā skolēni, piemēram, apgūst prasmes atpazīt un piedāvāt risinājumus situācijās, kurās tiek apdraudēta cilvēku fiziskā un emocionālā drošība; noteikt cēloņsakarības, atpazīstot cilvēktiesību pārkāpumus; analizēt gadījumus, kuros tiek apdraudētas cilvēktiesības, piedāvā vairākus ilgtspējīgus risinājumus; patstāvīgi plānot un realizēt darbības projektu pret cilvēktiesību pārkāpumiem skolā, kopienā vai valstī, apliecinot savu pilsonisko līdzdalību un sadarbības prasmes; mācās cienīt atšķirīgo cilvēkus un kultūras, noraidīt provokācijas, sadarboties arī ar tiem, kuriem nepiekrīt, un, ja nepieciešams, meklēt palīdzību. Skolēni skaidro, kā cilvēku līdztiesības un vienlīdzības principu ievērošana veicina savstarpējo attiecību veidošanu, piedāvā uzvedības principus, kas palīdz mazināt nevienlīdzību, emocionālo un fizisko vardarbību, kā arī draudus un konfliktus. Attīsta ieradumu uzklaut un iedziļināties dažādos viedokļos, pārlicībās, kultūrās, iejusties cita pārdzīvojumos un sniegt atbalstu, risinot stresa situācijas.

Vienlaikus, ņemot vērā iepriekšējā perioda secinājumus, ka cilvēku tirdzniecībai vieglāk pakļautas personas ar zemu izglītības līmeni, informējam, ka Izglītības kvalitātes valsts dienests netieši iesaistās cilvēku tirdzniecības novēršanā, turpinot īstenot ESF projektu Nr.8.3.4.0/16/I/001 "Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai" un nodrošinot, ka arī pēc projekta īstenošanas beigām izglītības iestādes turpina sniegt atbalstu izglītojamiem ar priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas risku. Veicot datu apkopošanu un analīzi par izglītības iestādēs neregistrētiem obligātā izglītības vecuma bērniem, Izglītības kvalitātes valsts dienests katru gadu aktualizē nepieciešamību pašvaldībām un valsts institūcijām pievērst vērību tiem obligātā izglītības vecuma bērniem, kuri deklarēti attiecīgajā pašvaldībā, nav ieguvuši pamatizglītību un nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē.

Kultūras ministrija kā Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda (turpmāk – PMIF) 2014. – 2020.gada plānošanas perioda deleģētā iestāde regulāri rīko atklātus konkursus aktivitāšu „Trešo valstu valstspiederīgo iesaistīšana Latvijas sabiedriskajā dzīvē, tai skaitā atbalsts mazaizsargātu personu (sievietes, bērni, veci cilvēki) un starptautiskās aizsardzības personu līdzdalības nodrošināšanai” un „Atbalsta pasākumi starptautiskās aizsardzības personām (bēgļiem un personām,

kurām piešķirts alternatīvais statuss)” (turpmāk – Aktivitātes) īstenošanai. Aktivitāšu vispārīgais mērķis ir veicināt trešo valstu valstspiederīgo, kā arī starptautiskās aizsardzības personu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā.

Aktivitāšu ietvaros tiek atbalstītas darbības, kas nodrošina integrācijas kursu un latviešu valodas mācību kursu īstenošanu. Integrācijas kursa ietvaros tiek sniegta informācija arī par valsts pārvaldi un tiesiskumu (tai skaitā konstitūcija, demokrātija, iecietības veicināšana, diskriminācijas mazināšana, tiesas, policija, pretlikumīgas darbības, vardarbība un naida noziegumi);

2020.gadā tika turpināta divu 2019.gadā uzsākto projektu īstenošana aktivitātes „Trešo valstu valstspiederīgo iesaistīšana Latvijas sabiedriskajā dzīvē, tai skaitā atbalsts mazaizsargātu personu (sievietes, bērni, veci cilvēki) un starptautiskās aizsardzības personu līdzdalības nodrošināšanai” ietvaros. 2020.gadā vēl tika uzsākta četrus projektu īstenošana. Visu projektu norises laiks paredzēts līdz 2020.gada 31.decembrim. 2020.gada pirmajos trīs ceturkšņos (pārskati par 4.ceturksni vēl nav saņemti) integrācijas kursu visos projektos ir apguvušas 720 personas.

Savukārt aktivitātes „Atbalsta pasākumi starptautiskās aizsardzības personām (bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss)” ietvaros 2020.gadā noslēdzās viena projekta īstenošana (tika īstenots kopš 01.01.2018.) un tika uzsākta viena jauna projekta īstenošana. Abu projektu ietvaros 2020.gada pirmajos trīs ceturkšņos (pārskati par 4.ceturksni vēl nav saņemti) integrācijas kursu ir apguvusi 31 persona. Minētā projekta īstenošana norisināsies līdz 2022.gada 31.decembrim.

Rīgas pašvaldības policijas Bērnu likumpārkāpumu profilakses nodaļa regulāri veic lekcijas skolās par cilvēku tirdzniecības problemātiku. 2020.gadā ir novadītās piecas (5) šādas lekcijas. Papildus tam, ņemot vērā, ka cilvēku tirdzniecības riskam ir pakļauti jaunieši, kuri lieto atkarību izraisošas vielas (narkotikas, t.sk. marihuānu, vai arī alkoholu), 2020.gadā papildus bija novadītas 152 šādas lekcijas. COVID-19 ierobežošanas pasākumu dēļ lekciju skaits ir samazinājies salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, tomēr daļa no lekcijām bija novadīta tiešsaistē.

Latvijas Pašvaldību savienība ir apkopojusi informāciju un komentārus no pašvaldībām:

- vairākas novada pašvaldību policijas informējušas, ka sniedz vispārēju informāciju bērniem par uzmanīšanos sarunās ar nepazīstamām personām, piemēram, nekādā gadījumā neiet līdzī, nekāpt svešās mašīnās un tml., kā arī ir pieejami bukleti par cilvēktirdzniecību un kā saņemt palīdzību;
- pašvaldību sociālie dienesti norāda, ka pēdējo gadu laikā iedzīvotāju informētība par cilvēku tirdzniecību ir kļuvusi daudz plašāka, kā arī cilvēku tirdzniecības upuriem ir pieejami atbalsta pakalpojumi, cilvēktirdzniecības novēršanas joma ir iekļauta arī augstskolu mācību programmā, apmācot sociālos darbiniekus;
- Cēsu Sociālais dienests norāda, ka savā ikdienas darbā pievērš uzmanību tām personām, kuras varētu būt potenciālie cilvēku tirdzniecības upuri, īpaši, ja šādas personas gatavojas doties uz ārzemēm darba meklējumos, ilgstoši nestrādā, nozaudēta pase vai citu iemeslu dēļ. Vērš uzmanību jautājumiem, kas saistīti ar migrāciju, nodarbinātību, drošību. Sociālā dienesta darbinieki, atbilstoši sava darba specifikai, izglīto klientus par cilvēku tirdzniecības jautājumiem, nodrošinot ar nevalstisko organizāciju atbalstu sagatavoto plakātu un informatīvo materiālu pieejamību cilvēku tirdzniecības novēršanā pašvaldības tīmekļa vietnēs un sociālajos tīklos, informējot par seksuālo izmantošanu, darbaspēka ekspluatāciju un piespiedu fiktīvām laulībām, kā arī sniedzot informāciju par iespējām vērsties pēc palīdzības;
- virkne sociālo dienestu kā, piemēram, Ogres Sociālais dienests informē, ka regulāri tiek rīkotas starpinstitutionālās tikšanās, tomēr dienestā nav saņemta informācija no sadarbības partneriem (Bāriņtiesa, Policija, Valsts probācijas dienests utt.) par to, ka būtu problēmsituācijas, kur saskatāmas pazīmes, lai identificētu cilvēktirdzniecības problēmu un sniegtu nepieciešamo palīdzību;
- par darba organizāciju COVID-19 laikā: konsultācijas pašvaldību Sociālajos dienestos COVID-19 laikā nepieciešamības gadījumā notiek arī klātienē, kā arī attālināti;
- sociālie dienesti atzīmē, ka ņemot vērā, ka sociālie darbinieki ikvienu gadījumu risina komandā, ja būtu kāds cilvēktirdzniecības gadījums, noteikti notiktu komandas darbs un klientam tiktu sniegta atbilstoša palīdzība, piesaistot arī citas valsts atbildīgās institūcijas;

- Inčukalna Sociālais dienests informē, ka, ņemot vērā, ka dienesta darbinieki ir apmeklējuši apmācības par cilvēktirdzniecības problemātiku, Sociālā dienesta mājas lapā ir izveidota sadaļa par cilvēktirdzniecību. Ir izvietoti informatīvie materiāli ziņojumu stendā;
- Jelgavas pilsētas pašvaldības portālā www.jelgava.lv ir pieejama informācija par palīdzību cilvēktirdzniecības upuriem. <https://www.jelgava.lv/lv/iestades/socialo-lietu-parvalde/noderigas-saites/Cilvektirdzniecibas-upuriem/>
- Mārupē sabiedrības izpratnes veicināšanai par cilvēktirdzniecību pie Sociālā dienesta informācijas stendā ir pieejami bukleti par cilvēktirdzniecību un arī konsultācijās sociālais darbinieks informē par drošu darbu ārzemēs, fiktīvām laulībām u.c., kā arī, kas būtu jāievēro, lai nenokļūtu bīstamā situācijā un, ko darīt, ja tāda izveidojās;
- Lielvārdes Sociālais dienests norādījis, ka sociālā darba speciālisti 2020.gadā klātienē organizēja apmācības par minēto jomu jauniešiem vecumā no 14 līdz 25 gadiem, sievietēm ar pamata vai nepabeigtu izglītību un cilvēkiem ar garīgās attīstības traucējumiem;
- Līvānu Sociālais dienests informē, ka biedrība “Patvērums “Drošā māja”” rīkoja apmācību programmu sociālajiem dienestiem “Par bērnu un jauniešu iesaistīšanu seksuālajā ekspluatācijā un cilvēktirdzniecībā caur tiešsaisti un sociālajiem medijiem” (Apmācības izgāja trīs Līvānu novada Sociālā dienesta darbinieki);
- Biedrības “Centrs MARTA” projekta “Vardarbības prevencija jauniešu vidē” ietvaros tika vadītas nodarbības par cilvēktirdzniecību (Līvānos projektā piedalījās divi darbinieki un 30 jaunieši);
- Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija turpina starpinstitucionālas profesionāļu darba grupas cilvēku tirdzniecības novēršanai darba koordinēšanu. Tā kā šajā gadā aktivitāšu norise tika ierobežota, tad aktivitātes aprobežojās ar informācijas apmaiņu gan grupas starpā, gan ar valsts un pašvaldības institūcijām. 2021.gada 4.februārī tiek plānota informatīva tikšanās tiešsaistē par tēmu “Kā cilvēki tiek vervēti darbam Latvijā: saistība starp darbā pieņemšanas praksēm un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā”.

Pakalpojumu sniedzēju – biedrības “Centrs MARTA” un biedrības “Patvērums “Drošā māja”” loma un ieguldījums cilvēku tirdzniecības novēršanā ir nozīmīgs un nenovērtējams, jo pakalpojumu sniedzēji nodrošina ne tikai cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu un valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniegšanu cietušajiem, bet arī aktīvi savu iespēju robežās īsteno izglītojošos – informatīvos izpratnes veicināšanas projektus un aktivitātes.

Biedrība “Patvērums “Drošā māja”” īstenoja:

- [Philip Morris International atbalstīto projektu „Rīkojies gudri”](#), kura mērķis bija – sabiedrības izglītošana par cilvēku tirdzniecību, īpašu uzmanību pievēršot darbaspēka ekspluatācijai. Projekta ietvaros tika izveidoti divi informatīvie materiāli, viens video un viens podkāsts par cilvēktirdzniecības niansēm. Ar informatīvo materiālu, podkāsta un video palīdzību sabiedrībai tiks sniegta informācija par to, kā izvairīties no kļūšanas par cilvēku tirdzniecības upuri;
- ASV vēstniecības atbalstīto projektu “*A series of events dedicated to supporting victims of human trafficking as well as raising awareness of the human trafficking and CSAM*”, kura mērķis ir cīņa pret cilvēktirdzniecību un cilvēktirdzniecības upuru atbalsts. Projekta ietvaros notika divu dienu nometne sievietēm, kas kļuvušas par cilvēktirdzniecības upuriem. Nometnes ietvaros bija pieejamas dažāda veida izglītojošas un radošas nodarbības, kā arī mākslas terapijas sesijas. Projekta īstenošanas gaitā notika izglītojošs seminārs, kura ietvaros sociālie darbinieki tika informēti par aktualitātēm cilvēktirdzniecības jomā un piespiedu darbu Latvijā. Projekta ietvaros uzņemts un izplatīts uz jauniešu auditoriju vērsti izglītojošs un informatīvs video par dažādām cilvēktirdzniecības formām, vervēšanas paņēmieniem un to, kā izvairīties no kļūšanas par potenciālo cilvēktirdzniecības upuri.

Biedrība “Centrs MARTA”:

- 23/02-29/02/2020 Erasmus+ projekta ietvaros tika organizētas starptautiskas apmācības “*Dare to Care*”. Apmācību ietvaros jaunatnes jomas profesionāļi no Latvijas, Itālijas,

- Spānijas, Turcijas un Bulgārijas apguva visdažādākās neformālās izglītības metodes darbam ar pusaudžiem uz dzimumu balstītas vardarbības prevencijai, tādējādi arī mazinot riskus pusaudžu un jauniešu kļūšanai par cilvēktirdzniecības upuriem. [25 dalībnieki]
- 01/08-01/09/2020 Izglītības un zinātnes ministrijas Jaunatnes politikas valsts programmas 2020. gadam “Atbalsts iniciatīvām jauniešu līdzdalības veicināšanai un iekļaušanai sabiedrībā” ietvaros tika realizēts projekts “Jauniešu festivāls “Drosme rūpēties!”” Projekta aktivitāšu ietvaros jauniešiem (12 līdz 18 gadus veciem) bija iespēja padziļināti izzināt un diskutēt par jautājumiem attiecībā uz pašizziņu, veselīgām attiecībām, savu un citu emociju atpazīšanu un pārvaldīšanu, vardarbības veidiem (t.sk. cilvēktirdzniecību), to atpazīšanu un atbilstošu reaģēšanu, kā arī stiprināt diskusiju veidošanas un konfliktu risināšanas prasmes. [48 dalībnieki]
  - 31/05/2020-1/10/2020 OAK Foundation finansētā projekta “Drosme rūpēties! Vardarbības prevencija jauniešu vidē” dažādās Latvijas vietās – jauniešu centros un skolās, notiek jauniešu grupu nodarbības, ilgtermiņā (4-5 mēnešu garumā) kopumā iesaistot jauniešus vecumā no 12 līdz 18 gadiem. Nodarbību laikā tiek apskatītas tādas jauniešiem svarīgas tēmas kā emocijas un to atpazīšana; attiecības; draudzība; seksualitāte; atkarības; vardarbība-tās cēloņi un sekas; cilvēktirdzniecība un vara; konfliktrisināšana u.c. Nodarbību laikā jaunieši apgūst veselīgu attiecību veidošanas prasmes. [Dalībnieki gan klātienē, gan tiešsaistes nodarbībās: vairāk kā 60]
  - 05/10 un 12-13/10/2020 Centra MARTA pārstāvji organizēja un vadīja apmācības jaunatnes jomas speciālistiem “Drosme rūpēties! Vardarbības prevencija jauniešu vidē”. Apmācību mērķis bija apgūt Centra MARTA izstrādāto “Jauniešu grupu metodoloģiju”. Šīs metodoloģijas mērķis ir ilgtermiņa darbs ar pusaudžiem, pilnveidojot zināšanas, veicinot prasmes un attieksmes, kas nepieciešamas, lai veidotu veselīgas, savstarpējā cieņā un līdztiesībā balstītas attiecības. Kā arī sniegt atbilstošas zināšanas, lai jaunieši nekļūtu par vardarbības vai cilvēktirdzniecības upuriem. [20 dalībnieki]
  - 23/11/2020 Centrs MARTA organizēja starptautisku tiešsaistes konferenci “Drosme rūpēties: Vardarbības prevencija jauniešu vidē”. Kā viena no konferences tēmām “Cilvēku tirdzniecības problemātika. Kā pasargāt bērnus no ekspluatācijas.” Tiešsaistes konferences apmeklētāju skaits: 70 dalībnieki. Konferences ieraksta skatījumu skaits pārsniedz 1300 skatījumu.

Starptautiskā sadarbība

Saskaņā ar Ministru kabineta 2011.gada 15.decembra rīkojumu Nr.657 „Par Latvijas dalību Baltijas jūras valstu padomes darba grupā”, Iekšlietu ministrija nodrošina Latvijas dalību Baltijas jūras valstu padomes darba grupā cīņai pret cilvēku tirdzniecību (CBSS TF-THB). Iekšlietu ministrija no budžeta programmas „Nozaru vadība un politikas plānošana” līdzekļiem veic iemaksas CBSS TF-THB budžetā attiecīgajam saimnieciskajam gadam noteiktajā apmērā. Iekšlietu ministrija CBSS TF-THB 2020.gada budžetā iemaksāja 10 922 euro. Iekšlietu ministrijas pārstāvis 2020.gadā ir piedalījies visās darba grupas sanāksmēs. 2020.gada pavasarī tika apstiprināts darba grupas Stratēģiskais plāns 2020. – 2025.gadam, taču darba grupas darbam nav pieejams finansējums, līdz ar to darba grupas īstenotās prioritātes balstās uz projektiem un to ietvaros piesaistītā finansējuma.

Starptautiskais [projekts “Nelikumīgu līdzekļu plūsmu un upuru atklāšanas sarežģījumi darba ekspluatācijas gadījumos” \(FLOW\)](#) veicina visaptverošu pieeju cilvēku tirdzniecības novēršanai un izmeklēšanai saistībā ar ekonomiskiem noziegumiem un iesaista uzņēmumus cilvēku tirdzniecības novēršanā (2018.gada septembris – 2020.gada decembris, 27 mēneši). Projektā Iekšlietu ministrija ir sadarbības partneris. Pārskata periodā FLOW projektā tika īstenota projekta ceturtās darba paketes (WP4) aktivitātes, kuru mērķis ir izstrādāt tiesiskā ietvara rokasgrāmatu un risku vadības rīku uzņēmumiem “Piegādes ķēdes atbildīga pārvaldība – Rīki atbildīgiem uzņēmumiem”, lai novērstu un atklātu cilvēku tirdzniecību piegādes ķēdēs. Risku vadības rīks latviešu valodā ir pieejams publiski internetā www.cilvektirdznieciba.lv un [projekta vadošā partnera HEUNI mājas lapā](#), kā arī Iekšlietu

ministrija publikāciju nosūtīja elektroniski uzņēmumiem, ar kuriem sadarbojās projekta ietvaros un nozaru ministrijām un publiskajām institūcijām.

Kopš 2020.gada jūnija uzņēmumiem publiski un bez maksas ir pieejami divi rīki: risku pārvaldības rīks uzņēmumiem, lai novērstu un atklātu cilvēktiesību pārkāpumus un ekspluatāciju vietējās/nacionālās/Eiropas piegādes ķēdēs, īpašu uzmanību pievēršot ārpakalpojumiem, apakšlīgumiem un darbā pieņemšanas praksei, darba veidiem, kas ir identificēti ar paaugstinātu darbaspēka izmantošanas risku, kā arī pienācīgas pārbaudes procedūru praktiskai īstenošanai, piemēram, informācijas vākšanai, izmantojot darbinieku vadītus uzraudzības un sūdzību novēršanas mehānismus. Otrs rīks ir normatīvā regulējuma apkopojums, kurā skaidroti esošie tiesiskie regulējumi, kuros izklāstīti uzņēmējdarbības pienākumi attiecībā uz cilvēktiesībām, galveno uzmanību pievēršot darbaspēka ekspluatācijas un cilvēku tirdzniecības novēršanai.

Projekta WP4 aktivitāšu īstenošanas ietvaros Iekšlietu ministrija sadarbībā ar Korporatīvās sociālās atbildības platformu organizēja semināru "Cilvēktiesību risku novērtēšana piegādes ķēdēs", kurā tika prezentēts projekta FLOW ietvaros izstrādātais risku vadības rīks uzņēmējiem darbaspēka ekspluatācijas un cilvēku tirdzniecības novēršanai uzņēmumos un to piegādes ķēdēs, soli pa solim skaidrojot tajā iekļauto informāciju un uzklusot semināra dalībnieku viedokļus un to pārstāvēto uzņēmumu pieredzi cilvēktiesību standartu ieviešanā un piemērošanā.

Iekšlietu ministrijas pārstāvis uzstājās ar prezentāciju par piegādes ķēdes atbildīgu pārvaldību – kā izvairīties no darbaspēka ekspluatācijas un cilvēku tirdzniecības, prezentējot FLOW projekta publikāciju "Piegādes ķēdes atbildīga pārvaldība. Rīki atbildīgiem uzņēmumiem" Valsts darba inspekcijas, Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras un Eiropas Biznesa atbalsta tīkla rīkotajā seminārā "Darbinieku nosūtīšana" 2020.gada 28.septembrī. Seminārā interesenti piedalījās gan klātienē (38 dalībnieki), gan semināra norisi vērojot attālināti, semināra video skatīts 442 reizes; semināra prezentācijas atrodas tīmekļvietnē Strādā vesels <http://stradavesels.lv/kalendars/event-5085/prezentacijas/> . Savukārt semināra ierakstu var noskatīties <https://www.youtube.com/watch?v=BFNqLGXRCdc&feature=youtu.be> .

Dalībnieki no Latvijas – publiskā sektora un biznesa sektora pārstāvji tikai aicināti un piedalījās projekta partnervalstu kopīgi organizētajā projekta noslēguma konferences vebinārā "Darbaspēka ekspluatācijas un cilvēku tirdzniecības novēršana vietējās piegādes ķēdēs" 2020.gada 26.novembrī. Vebināra paneldiskusijā ar viedokli un uzņēmuma pieredzi dalījās SCHWENK Latvija direktore personāla, komunikācijas, veselības un drošības jautājumos Linda Šedlere, kura iepazīstināja ar uzņēmuma standartiem un vērtībām, to, cik svarīgi ir pašam uzņēmumam būt par piemēru it visā, lai tādu pašu rīcību, attieksmi un atbildību prasītu no sadarbības partneriem, atzīmēja vairākus izaicinājumus, ar kuriem saskaras biznesa vide Latvijā, tostarp ēnu ekonomikas apdraudējums dažādām nozarēm, nepietiekami skaidrs un atklāts publiskā iepirkuma process.

Projekts FLOW tika īstenots, sadarbojoties četrām valstīm – Bulgārijai, Igaunijai, Latvijai un Somijai. Savukārt, īstenojot FLOW projekta trešo darba paketi (WP3), tika izstrādāta publikācija "Darbaspēka tirdzniecības atklāšana – izmeklēšanas rīks likuma piemērošanai un kontroljautājumu saraksts darba inspektoriem". Izmeklēšanas rīkā īsumā aprakstīts izmeklēšanas process pēc sākotnējās informācijas saņemšanas, no nepieciešamo procesuālo darbību veikšanas līdz lietas izskatīšanai tiesā. Papildus, izmantojot praktiskus piemērus, skaidroti identificēšanas un izmeklēšanas aspekti. Iekļauti arī atsevišķi kontroljautājumu saraksti darba un citiem attiecīgajiem inspektoriem, kas palīdz noskaidrot, kā pārbaužu laikā identificēt iespējamus darbaspēka tirdzniecības un ekspluatācijas gadījumus un aizdomu gadījumā sazināties ar policiju un/vai citām iestādēm, kā arī ar valsts pakalpojumu sniedzēju cilvēktirdzniecības upuriem.

[Projekts "Kompetenču veidošana, palīdzības sniegšana un kriminālvajāšana darba ekspluatācijas gadījumos Baltijas jūras reģionā" \(CAPE\)](#) vērsts uz cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā visās Baltijas jūras valstu padomes (BJVP) dalībvalstīs. Latvijas Iekšlietu ministrija nodrošina projekta CAPE vadību.

Projekta galvenais mērķis ir atbalstīt sadarbības partnerus un ieinteresētās puses cilvēku tirdzniecības darbaspēka ekspluatācijas nolūkā apkarošanā un pārtraukšanā, analizējot un nostiprinot informāciju,

uzlabojot palīdzību upuriem un pastiprinot cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu.

Projekta galvenais mērķis tiks sasniegts ar pasākumu kopumu, kas tiks īstenots 24 mēnešu laikā un tiks sadalīts starp projekta partneriem, izmantojot to stiprās puses un pieredzi cilvēku tirdzniecības apkarošanā. Projekta aktivitātes ietver projekta uzsākšanas sanāksmi un trīs galvenās sastāvdaļas:

1. Izpētes darbu komponente par darbaspēka ekspluatācijas apkarošanu Dānijā, Vācijā, Latvijā, Polijā un Norvēģijā.

2. Tiks organizēti trīs starpvalstu ekspertu semināri Norvēģijā, Somijā un Vācijā, iesaistot profesionāļus un praktiķus no visām BJVP dalībvalstīm.

3. Augsta līmeņa konference, lai iepazīstinātu ar projekta rezultātiem un nepieciešamajām darbībām BJVP dalībvalstīs. Viļņas deklarācija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijai tiks izstrādāta, pamatojoties uz izpētes darbu ziņojumu un starpvalstu semināru rezultātiem un pieņemta BJVP dalībvalstīm.

Projekta aktivitātes tieši iesaistīs vairāk nekā 200 dalībnieku no BJVP 11 dalībvalstīm, kas spēj identificēt, palīdzēt cietušajiem un saukt pie atbildības noziedzniekus. Dalībnieki ir tiesībsargājošo iestāžu, nevalstisko organizāciju, politikas veidošanas, pakalpojumu sniedzēju un citu kompetento sadarbības partneru pārstāvji.

Pārskata periodā projekta CAPE ietvaros tika veikts izpētes darbs, kura mērķis ir atklāt saistību starp darbā pieņemšanas praksēm un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā Latvijā, kā arī organizēta virtuālā diskusija par slēptajām patiesībām par saikni starp darbā pieņemšanas praksi un cilvēku tirdzniecību saistībā ar nodarbinātību un dažādiem darbaspēka tirdzniecības veidiem galamērķa valstīs – Latvijā, Lietuvā, Polijā un Vācijā.